

SANT BARTOMEU, PATRÓ D'INCA (1230-1643)

PERE FIOL I TORNILA

Per què les esglésies tenen un títol, o titular?

El fet que una església tingui un titular és cosa normal, ara entre nosaltres, fins i tot el Codi de Dret Canònic actual (1983) ho concreta en el cànon núm. 1218 amb aquestes paraules: "Cada església ha de tenir el seu títol, que no pot ser canviat un cop feta la dedicació".¹ La primera dedicació que tenim a Inca és la que surt a la Butlla del Papa Innocenci IV, de 14.04.1248, en la qual surt el títol de "Santa Maria d'Inca".² Per tant, és evident que la titularitat parroquial d'Inca sempre ha estat per a la Mare de Déu.

Santa Maria d'Inca

A l'esmentada Butlla de 1248 són 15 les parròquies, a més de la Seu, dedicades a Santa Maria. Aquest títol ha derivat a "Santa Maria la Major". No sabem ben bé ni per què ni quan. Seria un privilegi papal? La devoció d'algun eclesiàstic? Per què era la imatge de Santa Maria que hi havia a l'altar major? Per ara no ho podem esbrinar perquè en el nostre arxiu parroquial, ni en el diocesa, ni en el del Vaticà hi hem trobat cap document que ens pugui donar fonament per això. El cert és que és el nostre. L'any 1689 ja tenim establerta a la parròquia la Confraria de Santa Maria la Major, i la festa celebrada a la tardor.³ Però el titular de la parròquia, festa religiosa establerta per l'Església, poca relació té amb la festa patronal establerta pel poder civil, els jurats en aquest cas, i que sens dubte comportarà tota una sèrie d'actes religiosos i litúrgics: vespres, completes, ofici, processó... Encara ho

---

1 CIC. Cànon 1218, edició catalana de PAM. 1983, p. 356. Cal dir que històricament, i mitjançant un procés, s'han fet canvis de dedicació.

2 No són gaires les publicacions d'aquesta butlla; en llatí es pot trobar a Villanueva, J.: *Viage Literario a las Iglesias de España*, tom XXI (Madrid, 1851), p. 288-289; i en llatí a català a Fiol-Payeras-Riuortort: *750 anys d'església a Muro 1248-1998*, Muro, 1998, p. 11-12.

3 Llabrés i Martorell, Pere Joan: "Culte i devoció a Santa Maria, Mare de Déu, a Inca", a *Santa Maria a Inca. L'art marià inquer en el XXVè Aniversari de la Coronació Pontifícia de santa Maria la Major*, 1992, Ingrama S.A., Inca, 1992. "Potser a partir del s. XIII la festa de santa Maria d'Inca se celebrà el 15 d'agost. Notem que a Inca en el s. XVI ja és ben arrelada el culte a l'Assumpció per la confraria dels paraires. Per això calia cercar una data distinta del 15 d'agost per a la festa titular. ¿Va ser a partir de la institució de la festa del Patrocini de Maria en el segle XVII que començà a celebrar-se santa Maria la Major el diumenge segon de novembre? O ¿ja se celebrava abans dins el cicle de les fires de tardor, que comencen a partir de sant Lluç? La manca de documents trobats fins ara -recordem que l'any 1672 un incendi destruí l'arxiu parroquial- impedeix solucionar aquests interrogants."

tenim així. Santa Maria segueix essent la titular de la parròquia, mentre que sants Abdon i Senén des de 1643 són els patrons de la ciutat.

Cultes domèstics

Antigament els cultes eren domèstics, presidits pel cap de casa, i celebrats o bé en la pròpia llar, o en santuaris i altars aixecats a l'aire lliure, o en coves naturals. La mateixa Bíblia ens parla dels sacrificis d'Abel, Caïm, Abraham fets l'aire lliure. A *La deixa del geni grec* de Mn. Miquel Costa i Llobera trobam, magistralment descrita, com les Coves d'Artà són convertides en temple i lloc de culte dels nostres avantpassats⁴. L'edificació d'un temple ja ens parla d'un progrés en el desenvolupament del fet religiós, és una avenç cultural mitjançant el qual es manifesta la idea del "lloc sagrat", i ja no com un bosc, o una muntanya, o pujolet, sinó com un petit habitacle que separam perquè la divinitat habiti entre nosaltres, enmig dels nostres habitatges. La cultura grega va arribar clarament a aquest punt, com també altres cultures que coneixem: asiàtiques, egípcia, precolombines d'Amèrica...

Cultes en temps de persecucions

No podem oblidar que els cristians foren perseguits, amb més o manco intensitat, fins l'any 311. Anys de múltiples màrtirs i de cultes clandestins celebrats sobretot a les cases particulars dels creients. Tradicionalment hem ensenyat que el mot Ecclesia, que significa "reunió", és l'origen de la paraula *església*. La gent era avisada que la reunió seria a Can Tiburci, Can Jeroni, Ca Na Paula... si bé l'arqueologia ens ajuda a dir que a zones de l'Imperi hi havia cases destinades al culte cristià, molt abans del Decret de llibertat de culte de Constantí. Així sabem que una inundació de l'any 201 destruï un edifici notable on es reunien els cristians a Edessa⁵. Altres escriptors d'aquell temps ens parlen que hi havia molts de cristians i moltes esglésies, però jo no puc precisar si en cada cas es parla de llocs on es reunien, o d'edificis ja destinats a les reunions. De totes maneres les investigacions, tant arqueològiques com literàries, ens assabenten que en el segle III, en temps de pau, temps que anava creixent, hem de dir que els cristians començaren a celebrar llurs actes de culte, en edificis oberts, com ho són ara les nostres esglésies.

Un altre factor són les catacumbes. Certes literatures les han presentades com a lloc de reunió dels primers cristians. No ho hem de dir. Certament foren bon amagatalls, però la mateixa estructura que tenen no ajuda gens a ser "lloc de reunió", si bé posteriorment foren conegudes amb el nom d'algun màrtir que estava enterrat allà: sant Calixt, santa Priscil·la, sant Sebastià. Altres màrtirs foren traslla-

4 "aquella gent cansada, pujant un aspre rost,/entrà dins la gran boca, perdent allà tantost/la llum del cel i els varis renous de mar i terra./Eterna nit sagrada..., silenci sord que aterra!.../L'espant, com una llosa, cobrí el jove abatut/quant de la llum del dia un últim raig perdut,/blavós, somort, tristíssim, per l'ombra se fonia/com la besllum darrera que un moridor destrí.../En tant, enceses falles de roja resplandor/ per graus ja descobrien aquell interior/ del temple, qui demostra, reple de meravelles,/la mateixa art divina que el buit ompli d'estrelles..." Costa i Llobera, Miquel: *La deixa del geni grec*. Obres completes, Biblioteca Perenne. Barcelona, 1947, p. 395 sq.

5 Guidi, I Corpus Scriptorum Christianorum Orientalium IV París 1903. Apud Fliche-Martin: *Historia de la Iglesia*, vol. II.

dades al lloc de llur martiri i allà s'aixecava una església. Per tant, la dedicació cristiana d'un lloc de culte a un sant no era, com en el món grecoromà, aixecar una casa, entre les nostres cases, perquè el déu habiti entre nosaltres, però sí destinar un poc de la nostra terra per recordar un fet, el martiri, o per tenir un lloc que ens recordi la vida i l'esforç d'un germà en la fe, o simplement un lloc on fàcilment podríem deixar de pensar en les coses que ens afeixugaven la vida, i poder trobar-nos amb Déu. Hem de dir que, en principi, les esglésies són un fenomen urbà, ja que és a les ciutats on hi ha els cristians; als *pagus*, lloquets, hi anaven els qui no volien abraçar la religió emergent que s'anava imposant a l'Imperi, el Cristianisme, per això els qui vivien als *pagus*, anomenats *paganus*, fàcilment s'identificaren amb els qui no eren cristians, això vol dir *pagans*.

El món medieval

Ara hem d'entrar en l'alta edat mitjana i aquí les coses, referides als temples, són extremadament diverses segons la geografia. Certament els concilis, sobretot els locals, dels segles IV, V i VI ens parlen d'esglésies edificades a un castell, a un lloquet, a una vil·la... per destriar-les de les esglésies episcopals. Moltes vegades aquestes esglésies eren edificades per escapar certament del control dels bisbes. Altres esglésies eren aixecades i dedicades a un sant miracler, per atreure l'atenció dels fidels i recaptar almoines. Aquestes esglésies fomentaven fins i tot les supersticions per tal d'incrementar els guanys. Pens que és conegut per la immensa majoria de persones una mica formades en religió i en història el fet de l'elector de Saxònia, Frederic II del Palatinat, conegut amb el nom d'"el Savi" 1483-1556, qui al seu palau de Wittemberg arreplegà més de mil relíquies carregades d'indulgències, que eren tretes i exposades sobretot per Tots Sants, en què la gent anava per guanyar les indulgències i aplicar-les als seus difunts; aquesta avinentesa Martí Luter (1483-1546) la va aprofitar, dia 31 d'octubre de 1517, per aferrar les 95 tesis, punt d'arrencada de tota la reforma protestant. Frederic necessitava els diners que recaptava aquest dia a la seva església per fer moltes de coses; una d'elles era pagar la nòmina al mateix Luter, que tenia contractat com a professor de la seva Universitat de Wittemberg. No és gens ni mica estrany que els bisbes, els sínodes i els concilis volguessin saber i controlar les activitats tant religioses com econòmiques que es feien a les esglésies de la seva jurisdicció pastoral.

Renaixement carolingi

Sortosament hi hagué el que coneixem com a Renaixement Carolingi Carlemany (742-814), període en el qual s'impulsaren força les parròquies rurals ben subordinades als bisbes i aquests als arquebisbes, de manera que quan arriben de bell nou els cristians a Mallorca l'any 1229 ja serà normal que les esglésies estiguin sota la jurisdicció episcopal.

Període islàmic (902-1229)

El període islàmic mallorquí (902-1229) havia trencat amb l'organització religiosa anterior. Temps coneguts com paleocristià, dels quals conservam les basíli-

ques de Son Peretó i sa Carrotja (Manacor), Son Fiol (Santa Maria del Camí) i Son Forners (Campos). La divisió territorial romana ens feu dependre uns anys de Tarragona, altres de Cartagena i altres anys les Balears foren una província independent. El fet que els nostres bisbes, de Mallorca, Menorca i Eivissa, mai no assistissin a cap concili celebrat en la península Ibèrica i sí als celebrats al nord d'Àfrica, i el fet d'una provada correspondència de gent de les illes amb cristians del nord d'Àfrica: Orosi, Consensi i Sant Agustí, i sobretot els mosaics de les nostres basíliques, ens mostren una influència nord-africana ben clara.⁶ No cal entrar en aquest període, ja que sols parlem d'això per veure la titularitat i el patronatge de Sant Bartomeu a Inca.

Inca

Els cristians arribats a Inca l'any 1230 començaren a habitar les cases que els sarraïns havien deixat, i també a reunir-se per pregar junts i amb els capellans que havien arribats amb ells, en els llocs de culte que els musulmans havien deixat. L'organització religiosa era ben coneguda per ells: bisbe, rector, capellans, parròquies, monestirs, santuaris... però aquí tot estava per fer. Hi havia els bisbes de Barcelona, Girona i Lleida, l'ardiaca de Barcelona, el prebost de Tarragona, els sacristes de Barcelona i de Girona, l'Abat de Ripoll, Cavallers del Temple, de Sant Jordi, frares i capellans. Seran moltes les passes que s'hauran de fer perquè Mallorca tingui bisbe propi, Ramon de Torrella 1238-1266, i que les parròquies, trenta-cinc, funcionin com pertoca (1248). Ferrer de Pallarès, prebost de Tarragona, haurà d'organitzar moltes coses perquè tot pugui anar endavant. Fou enviat a Mallorca l'any 1235 pel papa Gregori IX per fer les divisions i marcar les futures parròquies.

Certament a la butlla de 14.04.1248 ja surt la parròquia d'Inca, i té com a titular Santa Maria d'Inca.⁷ Què havia passat a Inca de 1230 a 1248? Jo posaria quatre elements geogràfics que hem de tenir en compte:

- 1.- Serral de les Monges tancades o d'Almadrava.
- 2.- Pujolet on ara hi ha el temple dedicat a Santa Maria la Major.
- 3.- Camí de la badia de Palma a la d'Alcúdia.
- 4.- Camí de la muntanya, o dit ara carretera de Lluç.

Sens dubte al Serral habitava gent, com també a Santa Maria la Major. En els dos llocs s'establiren cristians i foren l'origen de dues esglésies, una dedicada tot d'una a l'apòstol sant Bartomeu i l'altra dedicada a santa Maria. La carena que uneix els dos pujolets és el carrer encara dit de Sant Bartomeu, que secularment era el carrer Major.⁸ Cada any els inquers el celebraven com a patró de la vila, i els

6 Xamena-Riera: *Història de l'Església a Mallorca*. Editorial Moll, Mallorca 1986, p. 28.

7 Vegeu la nota número 2.

8 Conegut de molt antic com a "carrer major de Sant Bartomeu". D'antuvi s'hi feia una bona festa el 23 i 24 d'agost. Es treien dues figures de volum anomenades "En Tomeu i na Tomeva". Pieras Salom, Gabriel: *Inca, 1872. carrers, finques, habitants i oficis*. Ingrama S.A. Inca, 1995, p. 72; eren les completes del dia abans, ofici i festa major.

jurats curaven en tot de la festa, com ens demostra el document que publicam, que és el pas de les festes patronals de la vila, fetes en honor i honra de Sant Bartomeu fins l'any 1643; a partir de 1644 es farien als nous patrons que els jurats han elegit i volen que llur diada sigui tan solemne com fins ara ho ha estat la de Sant Bartomeu:

"Avui a 30 janer stant congregats tots los preveres i beneficiats en la iglesia parrochial nostra de Incha dins la Secristia ut moris est et in sono campane so es lo Sr. Doctor Joan Morro Pvre y Rector,⁹ lo doctor Guillem Marchus, Jaume Perelló, Bartomeu Morro, Pere Jordi Ferragut, Bartomeu Llompart, Antoni Moyà, Pere Oliver, Bartomeu Perelló tots preveres i beneficiats fonch proposat per los magnífichs Srs. Jurats, so es Mossen Christòfol Pons, Joan Masana i Joan Prats jurats lo present any que s'havia tingut Consell per dits Jurats i Consellers de la present vila i que havien determinat que en la present parrochia tinguéssim per patrons los gloriosos Sts Abdon i St. Sennen martyrs de aquí al davant lo Rvd. Comú los tingués per patrons fent commemoratió de ells axí com se han [fet] de St Barthomeu i axí fonch determinat per los sobredits Srs. Rvds que es fes conforma demanaven los sobredits magnífichs Srs. Jurats" Guillem Marchus Pre. i Bosser.¹⁰

Parroquialitat de Sant Bartomeu

Sens dubte aquests dos documents que ara posaré, ja publicats en obres ben diferents, ens ajudaran a comprendre el que l'antiga església de Sant Bartomeu servís com a seu parroquial dels primers cristians assentats a Inca: el Gran i General Consell reunit el 21 d'agost de 1538 tractà diversos assumptes referents als monestirs que fan oració, entre ells el de les monges del puig d'Inca, dit de Santa Magdalena, "en lo qual monestir han convocat algunes verables religioses que hi tenien llur pròpia habitació en lo monestir de Sanct Jheronim (de Ciutat) per milor y més comodament y ab augment de religió". Es fa referència al fet que el lloc del puig d'Inca és freturós d'aigües i cases, i de la indisposició de fer-hi "per esser les obres molt costoses en dit loch y de poca durada". Per això els jurats i prohoms d'Inca, amb decret del vicari general decidiren que "dites religioses deguessen lur domicili, y monestir transportar, en la sglesia de Sanct Barthomeu qui antigament era cap y parroquial de dita vila en lo qual loch no tan solament concorre la abundància de aygues, més encara ayres sans e salubèrrims e gran commoditat de edificar, alargar e ampliar dit monestir ab poch dispendi, cosa molt magnífichs senyors, savi e General Consell, molt utilosa per dites religioses, conservatió e augment de aquelles de tal forma que mitgensant lo auxili divinal se té deguda speranza, dit monestir tant en hun temps augmentarà y ampliarà que en aquell confluïran no sols monjes d'estat principal del present regne, més encara mediocres y plebeyes de tal manera que lo culto divino pendrà en semblant coses gran augment".¹¹

9 El rector Joan Morro fou rector d'Inca de 1634 a 1652, morí en la pesta, era inquer.

10 API. *Llibre de Capítols*, núm. 47, foli 53.

11 ARM. AGCC, 28 foli, 39g-40g, apud Rosselló Vaquer, R.-Bover Pujol, J.: *Sant Bartomeu d'Inca, Monestir de Monges Jerònies. Notes Històriques*. Inca 1980, p. 5.

L'altre document és de la cinquena visita pastoral del bisbe Dídac d'Arnedo (1561-1572) feta pel Dr. Foncilles dia 15.05.1572; en el cànon 5.048 posa aquestes paraules: "item dictus admodum Rdu. Dominus visitator Foncilles, intellecta petitione venerabili communitate presbiterorum de Incha facta super eo quod in dicta ecclesia maiori de Incha ponatur bacinus pro suffragiis animarum et quia dictus bacinus in ecclesiae Sancti Bartholomei a multo tempore in qua presentiarum sunt pauperes moniales vulgo dicte del Puig de Inca et qui ecclesia antiquitus parochialis erat attenda ex una parte dicta antiquitate et ex alia dictarum Rdarum monialium paupertate, ipsis in sua possessione dicti bacini conservat, depulsa petitione dictorum presbiterorum dicte ecclesiae de Incha"¹² [També el dit visitador, el Rvd. Sr. Foncilles, havent entès la petició que li ha presentat la venerable comunitat de preveres d'Inca sobre posar el bacinet de les ànimes en el temple major, perquè aquest bacinet fa molt de temps que està en l'església de sant Bartomeu, en la qual hi ha la presència d'unes pobres monges, vulgarment anomenades del Puig d'Inca, i que aquesta antigament era l'església parroquial. Donat el cas d'una part d'aquesta antiguitat i d'altra part la pobresa d'aquestes Reverendes monges, que conservin aquestes el bacinet i és denegada la petició del Reverend Comú de dita església d'Inca]

El dos documents són molt clars i pens que aclareixen la primitiva titularitat de Sant Bartomeu a Inca i el fet que el patró del poble, malgrat Santa Maria fos la titular de la parròquia de 1248, seguis essent Sant Bartomeu. He de dir que sabem que l'any 1245 ja hi havia el cementiri, i jo crec que també un temple dedicat a Santa Maria, en la confluència del camí de les badies amb el camí de la muntanya, evidentment l'actual emplaçament de Santa Maria la Major. Cementiri que, amb totes les ampliacions pertinents, perdurà fins al segle XIX i del qual el benemèrit capellà i canonge inquer Mn. Andreu Caimari ens deixà uns plànols on estaven posades les nombroses làpides que fa uns anys encara es podien veure al petit "sagrat", el qual encapçala l'entrada del temple de Santa Maria la Major.

Qui era sant Bartomeu?

És evident que es tracta del Natanael de qui parla l'evangelista Sant Joan 1,45-51 "Mirau un israelita digne d'aquest nom, un home que no engana" i que en el llistat dels apòstols és el número sis. Natanael seria el nom i el llinatge seria Bar-Talmi, que vol dir fill de Talmi, i que fou presentat a Jesús per l'apòstol sant Felip Jn. 1,45. Era natural de Canà de Galilea. Poques coses més ens diuen d'ell els Evangelis, però sí la Tradició i la Llegendà. Hauria predicat l'Evangelí a l'Índia, Frígia, Armènia, Licaònia. Albània. Panteno, qui dirigia l'Escola Catequètica d'Alexandria l'any 180, ens diu que en un viatge que féu a l'Orient, va trobar una comunitat que es deia fundada per l'apòstol Bartomeu i d'allà va dur un evangelí de sant Mateu, en arameu, que l'apòstol hi havia deixat.

¹² Pérez Martínez, Lorenzo: *Las Visitas Pastorales de don Diego de Arnedo a la Diócesis de Mallorca (1562-1572) Tomo II*. Palma de Mallorca, 1963-1969, p. 615.

La llegenda el situa a Armènia i l'enfronta amb els ídols que allà eren adorats: Berit i Astarot, que deixen de parlar perquè per aquelles terres hi ha algú que és més poderós que ells. Debades cerquen Bartomeu i no els troben, fins que els miracles que fa fan palesa la seva presència. El rei Polimnios tenia una filla endimoniada, l'apòstol l'allibera i ambdós, acompanyats de la Cort, van al temple de l'ídol, on Bartomeu li mana que esbocini tots els ídols que hi ha a la ciutat, i tots queden fets pols. El rei i la Cort es volen convertir i Bartomeu comença per a ells un catecumenat que acabarà en baptisme. Els sacerdots pagans s'arredossen vora el germà del rei, Astíages, qui governava en una part d'Armènia, el fa presoner i li fan sa pell dia 24 d'agost, i el 25 li tallen el cap. Aquesta lluita contra el dimoni ha fet que una part seriosa i important de la iconografia cristiana el presenti mantenint fermat amb una cadena un dimoni, tal com el tenim al retaule que l'any 1575 treballava pel nostre monestir Mateu Llopis sènior (1520-1584), i manifestant patronatge? Sobre el poble hi ha l'escut d'Inca en forma romboidal, que ara veig que gaudeix de reproduir el nostre ajuntament. Altra part també de la iconografia religiosa el posa fermat a un arbre i que li lleven la pell. Potser la pintura més clàssica d'aquest martiri la trobam en el quadre de Ribera, a la Col·legiata Osuna, del qual hi ha nombroses reproduccions, o gent que s'ha inspirat en ell, entre nosaltres. Fou enterrat a Armènia, on romangué fins que hi arribaren els pagans, que tiraren la caixa al mar; després arribà a Lipari, on restà fins que en el s. IX hi arriben els sarraïns, és traslladat a Benevento, fins que l'any 983, en els dies de l'emperador Ot II és dut a Roma i roman a l'Isola Tiberina.

A causa del seu martiri és el tradicional advocat en totes les malalties de la pell i el patró del carnisser i de tots els oficis que treballen la pell:¹³ pellissers, manegoters, tapissers, pellaires, relligadors, escorxadors, mataporcs, ganivetaires, daquers, navallers, sagristans i del pagesos fadrins.

Qui són els sants Abdon i Senén?

Històricament no tenim gaires notícies d'aquests dos màrtirs. El martirologi ens diu: "Tertio Kalendis Augusti. Romae sanctorum martyrum Abdon et Sennen Persarum, qui sub Decio catenis alligati, Romam adducti, pro Christi fide primum plumbatis caesi, deinde gladio interfecti sunt".¹⁴ He de dir també que existeixen les actes de llur martiri, però segons els historiadors no cal donar-los gaire valor històric¹⁵. Cal dir que l'emperador Deci (249-251) intentà tornar a l'esplendor antic de l'Imperi i, certament per a ell, la presència del cristianisme havia fet minvar la força i el vigor dels romans, per això intentava, tot quan podia, llevar força i presència al cristianisme.

13 Col·legi dels Honorables Carnissers o Confraria del gloriós Sant Bartomeu, que l'any 1340 ja tenien constitucions escrites. Quetglas Gaya, B.: *Los Gremios de Mallorca. Siglos XIII al XIX*, Palma de Mallorca, Imprenta Politécnica, 1980, p. 77.

14 "Tres dies abans del primer d'Agost (30 de juliol), a Roma els màrtirs perses sant Abdon i Sennen, qui en els dies de l'emperador Deci, fermats amb cadenes, foren duits a Roma, primerament, per la fe en Jesucrist, foren tapats de plom i després morts amb l'espasa" *Martyrologium Romanum Gregorii XIII jussu editum et Clementis X auctoritate recognitum*. Venècia, 1720, p. 135. Deci fou Emperador de 249 a 251.

15 Llorca-García Villoslada-Montalbán: *Historia de la Iglesia Católica I Edad Antigua*, B.A.C. núm. 54. Madrid, 1960, p. 258.

Ara ja entram en el terreny de la llegenda, que intentaré resumir. Pertanyien a una noble família persa, i en el seu país ajudaven amb llurs béns i llurs persones als cristians. Excel·liren enterrant sense por els cristians que eren executats, però a Pèrsia, donada la força econòmica i social, no s'atrevien a fer-los res. Per això foren traslladats a Roma, on l'emperador intentà afalagar-los i oferir-los honors i riqueses, però res no aconseguí separar-los de l'amor de Crist, per això s'arribà al martiri. Després comença l'epopeia de llurs despulles, ja que morts foren arrossegats vora l'estàtua de l'ídol que no havien volgut adorar, i ningú no gosava tocar-los, fins que un subdiaca, Quirí, de nit, els traslladà a casa seva posant-los dins una caixa de plom. Allà romangueren fins que aconseguida la llibertat de culte, en temps de Constantí, foren enterrats al cementiri de Poncià, on encara es conserva una inscripció i unes escultures. L'any 828 el papa Gregori IV (827-844), accedint a les súpliques d'Eginardus, els envià a França, al monestir de Sant Medard de Soissons, on restaren fins que en el s. XVI, en temps de la guerra dels hugonots, les seves despulles foren cremades.

Als Països Catalans tenim una altra versió, també llegendària, d'altres fets, ja que al Vallespir passaven diferents calamitats que feien malbé les collites. Per això l'abat del monestir d'Arles, Arnús, anà a Roma demanant unes relíquies que alliberassin la terra de tots aquells mals, i el Sant Pare li concedí les relíquies dels nostres sants. Així ho trobam narrat en aquests Goigs:

Arnulfo, Abat de Arles,
 Essent en oració,
 Pregant Déu per son poble,
 Tingué revelació,
 Y ab molta devoció,
 Foreu per ell demanats;
 Suplicam vos humilment
 Siau nostres Advocats.

Alcançadas del Pontifice
 Vostres Relíquies Sagrades,
 Dintre de dos grans barrils
 Foren en Arles portades,
 Ahont resten venerades,
 Yl's Cimiots desterrats;
 Suplicam vos humilment
 Siau nostres Advocats.

Los de Arles vos reclamen,
 Y tots los del Rosselló;
 Obtingam salut y gracia
 Per vostra intercessió;
 Socorreu-nos en eix do,

Y en todas necessitats.
Suplicam vos humilment
Siau nostres Advocats.

El trasllat de les relíquies fou tota una gesta èpica en aquells temps. La llegenda diu que foren posats en unes bótes amb aigua per enganyar els lladres. Aquella aigua fou miraculosa. El cert és que passaren a ser els patrons i defensors dels pagesos contra les pedregades. Els nostres avantpassats els encomanaven el blat i la vinya, com podem veure en el retaule de tenim a l'ermita de Santa Magdalena.

Mossèn Joan Coli i Noguera, gran coneixedor i escorcollador dels nostres arxius tant parroquial com municipal, ens donà múltiples notes sobre el patronatge dels dos sants perses a la nostra ciutat.¹⁶ L'any 1563 ja hi havia obreria i bacinet. L'any 1571 es veu que hi ha una capella dedicada a tan bons protectors dels nostres conreus, fins que l'any 1608 ja s'uneixen dues gran devocions dels nostres avantpassats, el Sant Crist i els dos màrtirs perses, devoció que més grossa es farà quan l'any 1623 es compra un tros d'hort a Guillem Vallespir per engrandir la capella del Sant Crist i donar-li l'aire que tots coneixem; amb l'esplendor que pertocava, fou traslladat al nou temple del s. XVIII, que és el que tenim.

Mestre Miquel Duran i Saurina també ens parlà dels nous patrons de la ciutat i ens diu aquestes paraules: "La Capella dels Sants Patrons de l'església actual que, seguia essent del Patronat de l'Ajuntament, s'esdevengué la capella del Sant Crist amb motiu de traslladar-hi després de l'any 1607, la miraculosa imatge de Jesús Crucificat que estava [a] l'oratori de l'antic Hospital.

En aquesta capella fonda en 1912, Mossèn Bernadí Font, Rector, començà unes obres per eixamplar-la i fer-hi un creuer a l'endret de la cúpula. L'actual ecònom, Mossèn Miquel Llinàs, continuà la millora amb gran afany i amb satisfacció dels inquers per la esplendidesa i decoració amb la terminà en 1915, fent-se la benedicció per l'Ascensió del Senyor del mateix any.

Els retaules dels patrons que treien en fer mal temps, segons en Binimelis,¹⁷ varen desaparèixer, segurament, junt amb la primitiva església; avui existeixen unes

16 Coli Llobera, Juan: *San Abdon y San Senen Martirs Culto y Patronato*. Inca, 1982, Col·lecció "Ximbellí", núm. 1.

17 Miquel Duran, tot fent l'explicació de l'estrofa VII dels seus *Goigs als patrons*: "Inca fent pregàries pies/sens volé el Primetxerat/tot cantant les lletanies/tres voltes vos ha invocat./com signe revelador/de proteccions ignorades./Guardau nostres encontrades) de tot mal i tot horror!." Diu: "Quant vaig escriure aquesta estrofa sols sabia aquesta tradició de boca de mos pares. Mirau En Binimelis què diu a la darrerria del sitgle setzè: Tenen els habitants de la vila d'Inca per experiència certa, que en temps de tempestats de trons, o llamps o qualsevol altra infortuni, corren qui primer s'hi troba, a treure els retaules dels SS. Abdón i Sennen; i tantost cessa la tempestat, tenen d'assò els naturals de allí grans exemples i tradicions dels passats". En Barberí, que fa menció del mateix costum, diu que també s'exportaven en processó aquests retaules an el Monestir de les Religioses Gerònimes". Duran, Miquel: *Goigs, tradicions i notícies històriques*. Any 1918, estampa tipogràfica de l'Autor. Inca, Murta, 5, plana 33.

formoses estàtues amb indumentària guerrera, col·locades una a cada banda del nínxol del prodigiós Sant Crist i del sagrari del Sagrament, formant un estol d'imatges de devocions inqueres que inspiren gran confiança i sentiments de pàtria".¹⁸

Les dues talles d'Abdon i Senén, antigues, que hi ha a Santa Magdalena, sempre he pensat que eren les de l'antic retaule de la parròquia. Miquel Duran diu que aquelles són de l'ermita, cosa inexacta, ja que segons Berard (1789): "Su iglesia oratorio hoy día consta de un solo altar, de pintura únicamente, antiquísima, sin más adorno que ella".¹⁹ No sabem si a la pintura també hi havia Abdon i Senén; sí que a la reforma de 1900 foren posats amb els atributs pagesos de blat i vi, que encara podem veure després de la reforma de 1990.

SIGLES

API	Arxiu Parroquial d'Inca. Parròquia de Santa Maria la Major
ARM	Arxiu del Regne de Mallorca
BAC	Biblioteca de Autores Cristianos
CIC	Còdex de Dret Canònic
PAM	Publicacions de l'Abadia de Montserrat

BIBLIOGRAFIA

AMADES, J.: *Costumari català. El curs de l'any*, volum IV, Barcelona, 1983.

BERARD, GERÓNIMO DE: *Viaje a las villas de Mallorca*, 1789. Palma, 1983.

COLI LLOBERA, JUAN: *San Abdón y San Senén mártires. Culto y patronato*, Inca, 1982. Col·lecció "Ximbellí", núm. 1.

CRASTRE, L'ABBÉ ADOLPHE: *Histoire du martyre des Saints Abdon et Sennen de leurs reliques, de leurs miracles, de leur culte et de l'eau miraculeuse du sarcophage. Amélie-les-Bains Imprimerie Xatard, Route Nationale, 1932.*

CROISSET, PADRE JUAN: *Año cristiano*. Juliol, agost. Palma, Imprenta y Librería de Estevan Trias, 1842.

DURÁN, MIQUEL: *Als gloriosos patrons de la ciutat d'Inca sants Abdon i Sennen, màrtirs de Jesucrist*. Goigs, tradicions i notícies històriques per Miquel Durán. Any

¹⁸ Ibídem p. 33 i 34.

¹⁹ Berard, Gerónimo de: *Viaje a las Villas de Mallorca*, 1789. "Transcripción del manuscrito de la Biblioteca Municipal de esta ciudad, introducción y notas por Lorenzo Pérez." Ajuntament de Palma, 1983, p. 263.

1918. Estampa tipogràfica de l'autor, Inca, Murta, 5.

FIOL I TORNILA, PERE: *Puig de Santa Magdalena*, Inca 1991. Col·lecció "Ximbellí", núm. 10.

FIOL I TORNILA, PERE; Payeras i Capó, Damià; Riutort i Taberner, Sebastià: *750 anys d'Església a Muro (1248-1998)*. Muro, 1998.

SISTAC ZANUY, JOSÉ: *Vida, culto y folklore de los santos Abdón y Senén*. Barcelona, 1948.

FLICHE-MARTIN: *Historia de la Iglesia*, 33 volúmens EDICEP. València, 1978 ss.

LLABRÉS I MARTORELL, PERE JOAN: *Santa Maria a Inca. L'art marià inquer*. Inca, 1992, en el XXVè aniversari de la coronació pontifícia de Santa Maria la Major, 1992.

LLORCA-GARCÍA VILLOSLADA-MONTALBÁN: *Historia de la Iglesia Católica*, 5 volums. BAC. Madrid, 1960 ss.

PIERAS SALOM, GABRIEL: *Inca 1872*. Ingrama S.A., Inca, 1995.

XAMENA-RIERA: *Història de l'Església a Mallorca*. Editorial Moll, Mallorca, 1986.